

Hæreditatis communitio est: quasi contractus, quo eadem hæreditas ad plures cohæredes pertinet. Ex hoc competit actio *familiæ heriscundæ*, hoc est. hæreditatis dividendæ, ad antiquo *heriscere*, seu dividere, ut commoda et incommoda hæreditatis, inò ipsa hæreditas æqualiter dividatur.—Vide *tit. ff. et C. famil. heriscundæ*.

Aditio hæreditatis est: quasi contractus, quo obligatur hæres ad præstanda legata et fideicommissa; nam adeundo hæreditatem, tacitè se obligat, quòd voluntatem defuncti implere velit. At creditoribus defuncti obligatur hæres ex vero contractu; nam defunctus verè contraxit cum illis; hæres autem est eadem persona cum defuncto. Quia verò nec defunctus, nec hæres contraxit cum legatariis, ideo hæres ad exolvenda legata obligatur tantùm ex quasi contractu.—De hoc sparssim agitur *tit. ff. de acq. hæred. etc.*

Indebiti solutio est: quasi contractus, quo plus debito solvens, obligat creditorem ad istum excessum restituendum; qui etiam peti potest *condictione indebiti* (*tit. ff. et C. de Condict. indeb.*), modò indebitum sit solutum per errorem facti. Nam si quis scienter solvat indebitum, præsumitur donare (*l. 1. ff. h. t.*); quæ præsumptio in foro externo etiam est in illo, qui per errorem juris solvit indebitum (*l. 10. C. de J. et F. ignor.*); ut si quis legatum solvat hæredibus legatarii, qui testatori præmortuus est. At in foro interno error juris non nocet; et cons. est obligatio indebitum solutum restituendi.—Quod est naturaliter debitum, et tantùm civiliter indebitum, ut ex pacto nudo, solutum non condicatur (*l. 13. d. t.*); nam æquitas naturalis non permittit hanc repetitionem. At qui solvit naturaliter indebitum, et tantùm civiliter debitum, v. g. ex chirographo, solutum repetere potest, saltèm intra biennium (*l. 7. C. de non numer. pecun.*)—Si reus conventus fateatur, se pecuniam accepisse, neget verò fuisse indebitum, onus probandi incumbit actori repetenti, *l. 25. pr. ff. de probat.*, ubi ratio additur: *quia nemo ità resupinus est, ut facile suas pecunias jactet, et indebitas effundat*. At si reus neget pecuniam indebitam sibi numeratam fuisse, et de hoc convincatur, probare debet sibi fuisse debitam (*c. fin. de Solut. et cit. l. 25*); mentienti enim in uno non creditur in altero. Pupilli, et similes personæ plerùmque liberantur ab onere probandi, et alter obligatur probare pecuniam fuisse debitam. *ibid.*—Cessat *condictio indebiti*: 1.º Si solutum est ex causa pietatis, ex qua putabatur deberi (*l. 32. §. 2. ff. de condict. indeb.*), quia præsumitur donatio; 2.º Si transcriptum est sine dolo malo (*l. 65. §. 1. ff. eod.*); 3.º Si ex re judicata, vel ex juramento, quo quis juravit se velle solvere, solutum est, regulariter non admittitur repetitio.—Cetera de hoc quasi-contractu vide in jure civili *locis cit.*

Et hæc de contractibus indicasse sufficiat.

TITULUS XXIII.

DE SOLUTIONIBUS.

199. *Nota*, solutionem genericè accipi pro quacumque liberatione, seu satisfactione (*l. 54. ff. h. t.*): quo sensu sub se complectitur novationem, acceptilationem, compensationem, pactum de non petendo, et alios modos, quibus obligatio distrahitur. At *solutio* specificè accepta est: naturalis, seu realis, ac legitima præstatio ejus, quod debetur: ità in re com. Erit autem solutio legitima, si solvatur totum, quod debetur eo loco et tempore, de quo conventum est; cùm creditoris multùm intersit quo loco et tempore solutio fiat (*l. 85. ff. h. t.*)—Et de tali solutione hic primò agetur, et deinde de ceteris speciebus.

200. Q. I. *Qui possint solvere?*

R. 1.º Debitor liberam habens rerum suarum administrationem: unde pupillus, minor, et prodigus sine auctore tutore, aut curatore solvendo, nihil agunt, et res ab eis tradita remanet in eorum dominio, ut vindicari possit; nisi bona fide consumpta fuisset à creditore: quo casu dominium rei consumptione acquiritur (§. 2. *in quib. alien. lic. l. 14. §. fin. ff. h. t.*)—2.º Procurator *cum libera*, vel mandato speciali (*l. 87. eod.*)—3.º Quicumque alius pro debitore, etiam ignorante et invito, solvere potest (*l. 53. eod.*), cùm liceat meliorem conditionem alterius facere; si tamen pro invito solvit, non repetit solutum, quia præsumitur donasse (*arg. l. fin. C. de negot. gest.*)

201. Q. II. *Quibus solvi possit?*

R. 1.º Ipsi creditori res suas administranti, etiam invito, quo pecuniam recipere nolente, potest debitor eam deponere apud magistratum periculo creditoris (*l. 9. C. h. t.*) Ut pupillo et minori solvatur, requiritur tutoris auctoritas; et insuper, ut plena sit liberatio, decretum prætoris: secus minor, vel pupillus, per solutionem læsus restituitur in integrum (§. *fin. in quib. alienar. l. 1. C. si advers. solut.*)—2.º Procuratori creditoris, instructo saltèm generali mandato (*l. 12. et 34. §. 3. ff. h. t.*), vel si quis alius ad exigendam pecuniam constitutus est, ut filiusf. servus (*l. 48. 49. 51. eod.*), et qui solutionis causa in contractu adjectus est (§. 4. *in de inutil. stipul.*)—3.º Creditori creditoris, si is consentiat: secus debitor ipso jure manet obligatus; licet exceptione doli se tueri possit, quatenus creditor dolo petit, quod mox creditori suo restituere debet (*l. 6. ff. de doli mal. except.*) Aliis, præter hos, non rectè solvitur; cùm solutio non censeatur fieri creditori.

202. Q. III *Qua forma et modo sit solvendum?*

α—Agitur de hac materia in Institut. libr. 3. tit. 30.—In Pandectis lib. 46. §§. 2, 3, 4.—In Codice libr. 8. tit. 42, 43, 44.

R. 1.º Solvenda est res, quæ debetur: quia aliud pro alio invito creditori solvi non potest (l. 2. §. 1. ff. de R. C.) Unde nec pecunia loco vini, aut frumenti, nec econtra rectè solvitur, nisi creditor consentiat.

2.º Solutio debet esse integralis pro toto debito, non particularis per partes (l. 41. §. 1. ff. de usur.); quia particularis solutio propter facilem minutæ pecuniæ consumptionem damnosa est creditori (l. 3. ff. fam. hercis.); nisi creditor consentiat in particularem solutionem (§. 1. In quib. mod. oblig. toll.), vel nisi per partes sit creditum (arg. reg. 1. in antiq.), vel ex diversis causis debitum (l. 1. C. de Solut.), vel si altera pars debiti non sit liquida (arg. l. 21. ff. de R. C. l. 8. ff. si pars hæred.), vel nisi favor libertatis, vel alterius piæ causæ, id exposcat (l. 4. §. 6. ff. de statu liber.)

3.º Si duo debita sint æquè principalia, sed disparia, ut unum sub usuris, pœna aut hypotheca, aliud sine his, solutio censetur debiti durioris, si debitor non exprimat, ex qua causa solvat (l. 1. 3. 97. 103. ff. h. t.) quia præsumitur agere, quod sibi melius est. At si unum debitum est principale, ut sors, et alterum accessorium, ut usuræ, solutio indeterminatè facta præsumitur pro usuris, quas creditor justè petere potest, et non pro sorte (l. 5. §. 3. ff. de solut. l. 1. C. eod.) Si verò ambo debita sint paria, parum refert, quòd ex his solvatur, et videtur solvi ex omnibus summis aliqua portio (l. 8. ff. h. t.)

4.º Solutio faciendâ est in loco convento (l. 9. ff. de eo, quod cert. loc.); secus, quantum interest, alibi solutio in plus vel minus pro arbitrio judicis decernenda (l. 1. 2. §. si quis eod.) Si de loco non est conventum, solutio peti potest regulariter in loco contractus, aut domicilii.

5.º Si obligatio est conditionalis, purificata conditione, si in certum tempus et diem, adveniente tali die, solutio fieri debet (§. 4. Inst. de V. O. l. 44. §. 1. ff. de O. et A.) Nec ante diem, si is in gratiam creditoris adjectus est, solvi potest (l. 15. ff. de annuis legat.); secus si dies in gratiam debitoris adjiciatur (l. 38. §. 16. ff. de V. O.), et tunc debitor solvendo non repetit; benè verò, si per ignorantiam solvit ante eventum conditionis, (l. 16. 18. 48. ff. de condict. indeb.)—Si tandem obligatio est pura, præsentis die debetur (§. 2. in de V. O. l. 14. ff. de R. J.) Quod intellige moraliter, non ut eodem momento creditor debitum repetat, sed intra competens tempus. arbitrio judicis assignandum: v. g. intra 14 dies, vel plures (l. 105. ff. de solut.) Ratio horum est, quia in obligatione pura statim cedit, et venit dies; in obligatione in diem, statim quidem cedit, non tamen venit dies, nisi die statuta adveniente. In obligatione verò sub conditione nec cedit, nec venit dies, nisi eveniente conditione; licèt diei possit, quòd cedat dies conditionalè. Ità Ulp. l. 213. ff. de V. S.—Tunc dies cedit, quando aliquid incipit deberi, sed necdum peti potest; tunc verò dies venit, quando debitum peti potest.

6.º Modus etiam ex parte creditoris observandus est, ne is, etiam in debito liquido, propria auctoritate sibi solutionem faciat; secus occupando bona debitoris, pœnas invasorum incurrit, et actionem perdit (l. 13. extat. ff. quod met. caus. l. pen. ff. ad L. Jul. de vi priv.); sed prius amicablem

debitorem conveniat, et si hoc non sufficiat, tum via juris contra illum agat.

203. Q. IV. Quomodo debitores condemnandi sint?

R. 1.º Regulariter in solidum, et ad instantiam creditorum detrudendi sunt in carcerem, donec integrè solvant. Pro evitando tamen carcere datur eis beneficium *cessionis bonorum*, cum obligatione residuum solvendi, ubi ad pinguiorem fortunam venerint; salvo tunc beneficio competentia, ne ex bonis postea quærendis in plus obligentur, quàm possint, salva sua honesta sustentatione (§. fin. Inst. de action. l. 4. ff. de cession. bonor.) Hoc tamen beneficio *cessionis* non gaudent fures, prodigi et dilapidatores, et alii commiseratione indigni, et qui huic beneficio renuntiarunt (l. fin. §. fin. ff. quæ in fraud. creditor. lib. 8. et fin. C. qui bon. ced.)

2.º Personæ, quibus competit beneficium, seu *privilegium competentia*, si salva sua competenti sustentatione non possunt solidum debitum solvere, non debent condemnari in solidum, sed in id quod facere possunt; nam causa reverentia, pietatis et necessitudinis suadet certas personas non esse condemnandas in solidum. Cujusmodi personæ sunt:—
1.º Parentes et liberi, patroni et liberti, socii ejusdem societatis et eorum argumente fratres, maritus et uxor (§. 37. et 38. Inst. de action.); donator conventus à donatario (l. 19. §. 1. ff. de re jud.); socer utriusque conjugis (l. 15. §. 2. ff. soluto matrim. l. 21. 22. ff. de re judic.), ubi limitatio ponitur, ut socero mariti, seu patri uxoris hoc beneficium competat solum stante matrimonio. Item milites armatae militiae (l. 6. et 18. ff. de re judic.), quod extenditur ad milites togatos, ut advocatos et liberalium artium professores; et de jure Canonico ad milites cœlestes, seu Clericos (c. 3. Odoardus h. t.), dummodò talis Clericus sit inops, non ex culpa sua, sed alia causa inculpabili. Et quia hoc privilegium concessum est in favorem totius collegii Ecclesiastici, Clericus ei renuntiare non potest, ne in opprobrium status Clericalis mendicare cogatur; et ità juri publico deroget contra l. 38. ff. de pactis. Similiter, ob reverentiam et amorem, huic privilegio renuntiare nequeunt parentes, patroni, conjuges; benè verò milites, socii et donator, ex reg. generali lib. 29. C. de pactis.

3.º Beneficium *cessionis* et *competentia*, cum personale sit, non competit fidejussori (l. 7. pr. ff. de exception.) Undè si bona à debitore cessa non sufficiunt, ad residuum tenetur fidejussor. At exceptio *competentia*, saltèm indirectè predest fidejussori, si is nomine principalis judicium suscipiat, et in ejus persona exceptionem istam opponat, vel judicium denuntiet principali, ut is in persona sua exceptionem *competentia* opponat (l. 10. §. pen. ff. mandati.)

204. Q. V. Quomodo successor in prælatura, vel beneficio, obligetur ad solvenda debita antecessoris?

R. 1.º Debita nomine Ecclesiæ pro ejus necessitate contracta, tenetur successor persolvere (c. 1. h. t.) Et licèt creditor de rigore juris tenetur probare, mutuum conversum fuisse in utilitatem Ecclesiæ, arg. civitatis l. 27. ff. de R. C. l. un. C. de solut. debit. civit. lib. 11. et auth. hoc jus C. de SS. Eccl., in praxi tamen non id observatur, dummodò cum soli-

tis solemnitatibus debitum contractum sit, cum præsumatur in utilitatem Ecclesiæ conversum fuisse.—2.º Si debita sunt personalia, solvi debent ex bonis patrimonialibus, vel in defectum eorum ex redditibus ecclesiasticis à Prælato relictis; his verò deficientibus, debita necessariò facta, v. g. in infirmitate, vel propter necessariam sustentationem, solvenda sunt à successore ex redditibus Ecclesiæ; idque ob honorem status Clericalis. Cetera autem debita voluntaria, v. g. ad splendorem, luxum et res inutiles facta, non sunt solvenda ab Ecclesia, ne hæc delicto Prælati prægravetur, sed creditor damnum sentiat, illudque suæ imputet facilitati.

205. Q. VI. *Quis sit ordo solutionis faciendæ, si bona debitoris non sufficiunt omnibus creditoribus?*

R. 1.º Ante omnia solvendæ sunt expensæ judiciales et funerales, et quæ medicis ac pharmacopæis debentur: l. 18. 19. 45. ff. et l. 3. C. de Religios. et sumpt. funer.—Nec obstat, quòd actio funeraria sit personalis, actio verò realis ex pignore præferatur actionibus privilegiatis personalibus (l. 9. C. qui potior. in pig.); nam ab ista lege generali meritò excipitur actio funeraria, et pro sumptibus in ultima infirmitate contractis; idque ob humanitatem et commiserationem, ne aliàs ullus reperiat, qui curare velit ægrum, aut mortuum condigno honore sepelire. Hæc conciliatio inter l. 45. ff. de Religios. et l. 9. C. qui potior. in pign. videtur præferenda conciliationi Zoessi tit. ff. qui potior. n. 20. dicentis, l. 45. loqui de credito personali, non de pignoribus.—2.º Solvendi sunt creditores hypothecarii, secundum ordinem suæ prælationis, aut temporis, secundum dicta tit. de pignor.—3.º Succedunt creditores personales, seu chirographarii, qui nullo prælationis, aut temporis ordine juvantur; sed si bona non sufficiunt, pro rata summæ debitæ fit exsolutio.

206. Q. VII. *Quis sit effectus solutionis?*

R. Ex parte debitoris est liberatio ipso jure, non solum à debito principali, sed etiam ab obligationibus accessoriis pignoris, hypothecæ et fidejussionis (pr. In quib. mod. oblig.) Ex parte creditoris est dominium rei solutæ, si solvens fuit antea ejus dominus (l. 10. C. h. t.); secus in creditorem non transfertur nisi possessio, et condictio usucapiendi (l. 46. ff. de usurpat.)

De modis aliis, quibus tollitur obligatio.

207. Q. VIII. *Quid sit novatio et delegatio?*

R. 1.º Novatio est: prioris debiti in aliam obligationem transfusio atque translatio, sive prius, aut posterius debitum sit civile, sive naturale, sive claudicans, sicut in pupillo (l. 1. ff. de Novat.), ac proinde novatio non liberat ab obligatione. sed eam in aliam commutat. Est duplex: *necessaria*, quæ non litis contestatione, sed sententia judicis, seu ex re judicata inducitur, ut quod antea debebatur, v. g. ex mutuo, aut empto, jam debeat ex judicato (l. 29. ff. eod. et l. fin. C. de usur. rei jud.); *voluntaria*, quæ inter creditorem et debitorem volentes, media stipulatione inducitur. Et hæc duplex est: *novatio specificè* talis, dum manente eadem per-

sona, causa debendi mutatur: ut si debeas ex causa mutui, et media stipulatione velis debere ex stipulatu, vel sub conditione, aut in diem (l. 3. §. 1. ff. h. t.)—*Delegatio*, dum mutatur persona debitoris: ut si Titius debitor loco sui substituat creditori Cajum debitorem. Huic affinis est *assignatio nominis*, seu *actionis*, dum debitor debitorem suum creditori assignat, v. g. Titius debet 100 Cajo, et assignat ei Lucium, qui pariter 100 debet Titio.—2.º Effectus novationis est, quòd prior obligatio penitus extinguatur, etsi posterior obligatio claudicat, et ex una parte nulla sit, sicut in pupillo (§. 3. Inst. quib. mod. toll. oblig.); sibi enim creditor imputare debet, quòd talem novationem iniverit, et v. g. pupillum pro debitore delegatum susceperit, ut consequenter regressum non habeat contra priorem debitorem, cum in eo penitus extincta sit obligatio. In quo delegatio differt ab assignatione *nominis*, quæ debitum ipso jure non extinguit, nisi conditionatè, si creditor à debitore debitoris suum consequutus fuerit.—Vide tit. ff. et C. de Novation. et cit. §. 3. Inst.

208. Q. IX. *Quid sit acceptilatio?*

R. Est imaginaria solutio, seu liberatio stipulatione perfecta: v. g. *centum, quæ promisi accepta fers, vel habes?* Si creditor respondeat: *fero, vel habeo*, his verbis solutum est debitum, ac si centum creditori numerasset. Acceptilatione extinguitur præcisè obligatio verbalis, seu ex stipulatione orta; aliæ verò obligationes ex contractu reali, consensuali, aut litterali ortæ, prius resolvi debent in stipulationem Aquilianam à Gallo Aquilio Jcto., qui fuit Ciceroni familiaris, inventam: et debitum ex hac stipulatione per acceptilationem extinguendum est, v. g. debeo centum ex mutuo, et cum creditore facio stipulationem Aquilianam hoc modo: *centum, quæ tibi debeo ex mutuo, visne tibi deberi ex promissione?* Si creditor reponat: *volo*, perfecta est stipulatio Aquiliana, et ego debeo centum ex promissione, seu stipulatione; et rursum dico: *centum, quæ tibi promisi, accepta habes?* *Habeo*, et hæc est acceptilatio, qua prius debitum verbale extinguitur ipso jure. Sed ambages istæ hodie non curantur; cum quælibet seria remissio, quibuscumque verbis fiat, aut signis, vim habeat solutionis debiti.—De acceptilatione vide tit. In quib. mod. toll. et tit. ff. et C. de acceptilat.

Præterea modi secundarii tollendi obligationem sunt: *consensus contrarius*, seu *disensus*, quo obligationes consensuales tolluntur; *confusio*, si debitor creditori, et econtra, hæres existat (§. 15. Inst. de action.); *oblatio pecuniæ* in judicio, modò sit realis et non verbalis (l. 9. C. de solut.); *reditio chirographi*, qua creditor censetur condonare debitum, et facere pactum de non petendo (lib. 2. ff. de pactis.) Hanc verò præsumptionem non inducit redditio pignoris, cum hæc ob aliam commoditatem fieri possit; chirographi autem redditio aliam commoditatem non habeat, nisi remissionem debiti. *Pactum de non petendo*, seu repetendo debito, ipso jure non extinguit obligationem, sed tantum præstat exceptionem, uti et compensatio, si opponatur. De hac:

209. Q. X. *Quid sit compensatio, et quid juris circa eam?*

R. 1.º *Compensatio* est debiti et crediti inter se contributio (l. 1. ff. de compensat.): v. g. centum, quas tibi debeo ex mutuo, compensare pos-

sum cum centum, quos mihi debes ex empto. Hodie compensatio in omnibus judiciis bonæ fidei et stricti juris locum habet, ipsoque jure extinguit debitum, dummodo opponatur, cum de se sit exceptio: §. 30 *Inst de act. l. fin C. de compens.*, ubi solum excipitur actio depositi, et causa momentaneæ possessionis.

2.º Qui solvit, compensatione non opposita, solum tanquam indebitum condicere nequit, sed actione sua debitum repetet (l. 2. ff. et l. 6. C. cod. l. 8. ff. rer. amotar. et §. 39. ff. de action.) Imperator requirit compensationem per hominem oppositam; ergo si non opponatur, solvitur debitum, et cons. conditione indebiti repeti nequit.—Nec obstat l. 40. §. 4. lib. 21. ff. de compens. l. 5. §. 2. ff. de impensis, l. 30. ff. de condict. indebit. à sensu contrar. Nam hæc, et similia jura procedunt in casu, quo lex ipsa absque facto hominis compensationem facit, et debitum utrinque perimit, dum scil. agitur de damno vitando ratione usurarum ob moram, pœnæ ob delictum, vendendi pignoris ob dilatam solutionem, amittendæ emphyteusis ob non solum Canonem etc., cum non sit in mora, qui habet exceptionem non solvendi (l. 40. in fin. ff. de R. C.)

3.º Res, quæ in compensationem veniunt, sunt quantitates, seu res numero, mensura et pondere constantes; non verò corpora, seu species, ut equus, ager etc. (l. 4, 5, et seqq. C. de compens. l. 48. ff. de pignor. act.) Et compensatio quantitatis opponi potest quandocumque, etiam post sententiam ante executionem (l. 2. C. de compens.)

4.º Compensatio non tantum publica in judiciis, sed etiam occulta, ex communi DD. est licita, dummodo debitum justitiæ sit certum, et non facile via juris recuperabile: ita textus generales l. 76. ff. de V. S. l. 4. C. de compens. Nam jure naturali licitum est se indemnem facere, et ex rebus debitoris sibi solvere, si aliter solutio obtineri nequeat, cum ita nulla injuria fiat debitori. Hoc autem modo compensans tenetur efficere, ne debitor bis eandem rem solvat, ne gravius damnum debitori eveniat, vel magna suspicio furti contra alterum; item aliqua ratione docere debitorem de extincto debito, ne scil. in mala fide non solvendi perseveret. Reiff. à n. 41.—Cetera de compensationibus vide in §. 30 et 39, de action. et tit. ff. et C. de compens.

TITULUS XXIV.

DE DONATIONIBUS. ^a

210. *Nota I.* Donationem admisceri contractibus, licet de se contractus non sit, sed actus liberalitatis, qui ex privilegio et assistentia juris

^a.—Agitur de hac materia in Decreto Can. 7. et seqq. d. 86 et 16. quæst. 1. Can. 12. cum seqq.—In Institut. lib. 2. tit. 7.—In Pandectis lib. 39. tit. 5, 6.—In Codice lib. 8. tit. 54. usque ad 57. Nov. 87, 92.

parit obligationem et actionem, sicut pacta legitima (l. 1. C. h. t.) Donatio quoad nomen est, doni datio; quoad rem est liberalis rei datio, nullo jure cogente facta (l. 29. ff. h. t.) Differt à promissione acceptata, quia hæc non habet actualem translationem dominii; bene verò donatio, præsertim perfecta, ut patet ex his actibus: *promitto tibi hoc poculum, dono tibi hoc poculum.*

Nota II. Donationem dividi:—1.º In *realem*, seu perfectam, quæ fit cum actuali traditione rei; et *simplicem*, seu verbalem aut imperfectam, qua res actu quidem datur, non tamen actu extrahitur; adeoque perficienda erit actuali traditione.—2.º In *gratuitam merè*, quam alii simplicem et propriè dictam vocant, quæ fit ex puro motivo liberalitatis, et ob nullam aliam causam beneficio extrinsecam; et in *donationem ob causam*, puta extrinsecam, quæ non sistit in puro motivo liberalitatis et beneficii, sed fit ob causam extrinsecam, et ex quodam debito: uti dos, donatio propter nuptias, collatio beneficii Ecclesiastici etc. Et hæc non est propriè donatio, cum quis ad eam jure cogi possit. Sub hac contineri videtur donatio *antidotalis*, seu remuneratoria, quæ fit ex debito gratitudinis ob merita donatarii, vel ejus patris, aut alicujus ex familia (l. 1. 27. ff. h. t.); nam licet ex justitia, non sit obligatio donandi, est tamen ex gratitudine; causa verò gratitudinis extrinseca est beneficentiæ et liberalitati. Sed cum donatio remuneratoria nullo jure cogente fiat, sine absurdo dici potest vera donatio.—3.º In donationem *inter vivos*, quæ fit nullo mortis intuitu, sive illam faciat quis sanus, sive infirmus; et *mortis causa*, quæ fit mortis intuitu sive à sano, sive ab infirmo.—Præterea donatio alia est *pura*, alia *conditionalis*, alia *in diem certum*, vel *incertum* etc.

211. Q. I. *Qui donare possint inter vivos?*

R 1.º Regulariter omnes et soli domini, qui rerum suarum administrationem habent, et specialiter à jure non prohibentur (l. 21. in re C. mandati); quia *sua quisque rei moderator et arbiter existit.*—Defectu dominii donare nequeunt:—I. Tutores, et curatores, et Prælati ex rebus Ecclesiæ, præter modicas donationes, maxime remuneratorias; quæ secundum morem patriæ admitti consueverunt (l. 12. §. 2. ff. de admin. tutor. c. 2, 3. h. t.), et procuratores etiam *cum libera* sine specialissimo mandato (l. 7. princ. ff. h. t.), et religiosi sine consensu Superioris, cum per votum paupertatis dominio se abdicaverint.—II. Defectu liberæ administrationis donare nequeunt pupilli, minores et prodigi, quibus administratione interdicitur est.

2.º Jure prohibentur donare:—I. Pater filio in patria potestate constituto, ne sibi ipsi donare videatur (lib. 41. Cod. hoc tit.) Hæc tamen donatio, si non revocetur, convalescit per emancipationem filii, vel mortem patris (lib. 31. §. 2 ff. h. t.) At donatio ob causam validè fit filio, v. g. propter nuptias, studia, militiam, merita; vel si pater remittat usumfructum in bonis adventitiis, vel si quid donet filio naturali.—II. Uxor marito, et econtra, ne amor conjugalis fiat venalitiis (l. 1, 3. ff. de donation. int. V. et U.)—III. Miles suæ focariæ, seu concubinæ (l. 2, 5. C. de donat. int. V. et U.), quod speciale est, cum aliàs donatio facta meretrici valeat.

Idem privilegium competit Clerico, seu militi cœlesti—IV. Beneficiatus ex redditibus superfluis ad causas profanas, quia redditus superflui, si non ex justitia, saltē ex præcepto Ecclesiæ expendendi sunt in causas pias, de quo in *tit. seq.*—V. Filiusfamilias ex bonis profectitiis et adventitiis, ne præjudicet patri. At ex bonis castrensibus et adventitiis irregularibus, quorum proprietas et ususfructus ad filium pertinet. liberè donare potest (*lib. 7. §. fin. ff. h. t.*) Circa filiosfam. minores, et pupillos pubertati proximos, maxime spectanda est consuetudo patriæ, an, et quantum donare possint.

212. Q. II. Quo modo et forma faciendâ sit donatio?

R. 1.º Ex parte rei requiritur, ut sit alienabilis; nam si à jure, vel testatore sit alienari prohibita, nulla erit donatio. Privatum tamen pactum de non donando, cum personam, et non rem afficiat, non impedit valorem donationis, sed actioni personali dat locum contra donantem (*lib. 3. Cod. de conditione ob caus.*)

2.º Ex parte donantis et donatarii requiritur consensus sensibilis; ita ut donatio ante acceptationem non sit perfecta, vel obligatoria (*lib. 19. §. 2. ff. h. t.*) Et ideo furioso, mente capto, et infanti non donatur, quia intellectus caret; nisi curator et tutor nomine eorum acceptet (*§. 8. In de inut. stip.*)

3.º Ex parte summæ 500 solidos excedentis requiritur, ut donatio illius fiat cum solemnitate legali, seu cum insinuatione apud judicem; secus donatio regulariter non valet quoad excessum (*§. 2. Inst. h. t.*), ubi corriguntur jura antiquiora exigentia hanc insinuationem pro donatione 200 vel 300 solidorum (*l. 4. C. h. t.*) Ratio est pro hoc statuto, ne donationes temerè et prodigaliter fiant, ac inde sequatur depauperatio civium. Et quia hic vertitur bonum publicum, privatus huic insinuationi renuntiare non potest. Porrò nomine judicis venit quicumque judex, aliàs etiam incompetens (*l. 30. C. h. t.*) Ab hac insinuatione excipiuntur donationes Imperatori factæ, remuneratoriæ, modò non excedant merita; ad reparationem ædium, ad redemptionem captivorum, et moraliter interpolatæ, licèt simul sumptæ excederent summam 500 solidorum (*cit. lib. 34. 35. 36. C. h. t.*), et de jure Can. donationes ad quascumque pias causas (*c. 6. h. t. et argum. c. 11. de testam.*)—Nec obstat *l. 19. C. de SS. Eccl. l. 34. §. 1. C. h. t.*; nam jura ista, quibus pium opus impeditur, nunquam recepta et approbata sunt ab Ecclesia.

213. Q. III. An valida sit donatio omnium bonorum non tantum præsentium, sed et futurorum?

R. Affirmativè, cum Harppr, Schmier, Stryck, Schmal., Zoes, Kees, etc., contra Clar. Gomez, Schneidewin et alios. Nam talis donatio jure naturali valet; jure autem positivo nullibi irritatur, dummodò, si opus est, fiat cum insinuatione; imò donatio universitatis bonorum, si non sit inofficiosa, tenere dicitur *lib. 35. §. 4. C. h. t. l. 5. C. de inoff. donat. l. 8. ibi: omnia bona; C. de revocand. donat. l. 17. §. 1. ff. quæ in fraud. creditor.*; ergò. Maxime autem talis donatio valet, si fiat ex voto, juramento, vel ad pias causas: item ex causa onerosa matrimonii, transactionis etc.—Nec

obstat *l. 3. ff. qui testam. fac.*; nam facultas testandi cuilibet est permissa, non tamen præcepta; ergò indirectè tolli potest per talem donationem. Cetera jura, quæ allegari solent, damnant solum donationes, seu pacta captatoria mortis alienæ: ut *lib. fin. in fin. Cod. de pactis. lib. 4. Cod. de inutil. stipul. l. 63. ff. de V. O.*, et inofficiosas, ob quas legitima liberis non relinquatur (*l. 1. et seqq. C. de inoff. donat.*), et fraudulentas (*l. 16. §. 1. ff. de jure patr.*) Ceterum, si facta est donatio omnium bonorum indeterminatè, strictè interpretanda est, ut non extendatur ad bona futura (*l. 22. ff. h. t. l. 86. pr. ff. de legat. 2.*)

214. Q. IV. Quis sit effectus donationis?

R. 1.º Donatio pura, si verbalis est, parit jus et obligationem, seu necessitatem tradendi, sicut in emptione-venditione; ita ut donator non satisfaciat præstando interesse, sed rem ipsam tradere teneatur (*§. 2. v. perficiuntur Inst. h. t.*)—2.º Donatio per traditionem completa parit dominium rei donatæ, si donans est dominus rei; secus possessionem cum conditione usucapiendi (*tit. ff. pro donato.*) Si verò res donata, tanquam aliena evicta est, donans non tenetur de evictione, ne ex beneficio damnus sentiat (*l. 62. ff. de ædilit. Edicto.*); nisi de evictione expressè conventum sit, vel donatio fuerit ex causa onerosa, ut dotis etc. (*ibid. et l. 1. C. de donat. sub mod. et l. 37. 34. ff. h. t.*)—3.º Hoc dominium rei donatæ regulariter est irrevocabile (*l. 2. et fin. C. de revocand. donat.*); nam donatione completa, jus acquiritur in re, quod regulariter nec Princeps tollere potest. Et per hoc donatio inter vivos differt à donatione mortis causa, quæ usque ad extremum donantis spiritum revocari potest, sicut legatum (*§. 1. In. h. t.*) Data regula non est sine suis exceptionibus.

215. Q. V. Ex quibus causis revocari possit donatio inter vivos?

R. Ex causa *inofficiosi, ingrati, et supervenientiæ liberorum.* Et quidem:

1.º Donatio inofficiosa secundum id, quod detrahit legitimæ, mortuo testatore patre, aut matre, revocari potest à liberis, et econtra à parentibus, si quis liberorum inofficiosam donationem fecit (*l. 2. 4. 5. 7. 8. C. de inoff. donat.*) Nam donans recessit à pietatis officio; ergò jus rectè concedit, ut post mortem revocetur donatio, non tota, ut vult Clar. Abb. et alii, sed secundum quod inofficiosa et legitimæ injuriosa est.

2.º Ex causa ingratitude à donatario in donatorem commissæ, revocari potest donatio tantum in quinque casibus:—si atrocem injuriam committat verbo, vel facto, ut committendo adulterium cum uxore, vel stuprum cum filia donantis:—si grave damnum ei inferat in bonis fortunæ:—si impias et violentas manus in eum injiciat, percutiendo:—si fidem, seu pacta in actu donationis imposita frangat, et observare nolit:—si periculum necis donanti struxerit. Ceteræ autem causæ ingratitude, etsi essent majores, non sufficiunt ad revocationem donationis (*l. fin. C. de revocand. donat.*) Hæ causæ seqq. versiculis continentur: